

P
R
O
S
T
O
R

Narine Abgarjanová

Čtyři ženy a jeden pohřeb

Přeložila Kateřina Šimová

**P R
O S T
O R**

Narine Abgarjanová

**P R
O S T
O R**

Narine Abgarjanová

**Čtyři ženy
a jeden pohřeb**

přeložila Kateřina Šimová

Praha, 2022

P R
O S T
O R

Knihu finančně podpořilo
Ministerstvo kultury České republiky

MINISTERSTVO
KULTURY

The publication of the book was negotiated through
Banke, Goumen & Smirnova Literary Agency (www.bgs-agency-com)

© Narine Abgaryan 2020

Translation © Kateřina Šimová 2022

Cover illustration © Julia Mezhova

Czech edition © PROSTOR 2022

ISBN 978-80-7260-539-2

Mému synovi

Poslední rozloučení

Melanii Ajinancové umřel manžel. Nedá se říct, že by Simona smrt někoho zaskočila, však už mu bylo hodně přes sedmdesát. Přesně řečeno by mu příští rok bylo osmdesát let. Ale zasáhlo to všechny – Melaniin muž byl duší každé společnosti a miláčkem všech. Vedl opulentní a nespoutaný život, penězi nešetřil, jedl, jako by to bylo naposledy, a pil, jako by nazítří měla začít platit prohibice a za alkohol hrozit trest smrti. A tak Simon snídal víno (na dobrou náladu), obědval morušovici (na pálení žáhy) a večerel pálenku z dřínů (aby se mu dobře spalo). Nehledě na puritánské mravy, které v Berdu panovaly, si neodříkal milostné pletky. Ženy zkrátka miloval – se zápalem a do roztrhání těla, rychle zahořel, žárlil a zbožňoval, a když se vztah chýlil ke konci, každou obdaroval nějakým laciným, ale krásným šperkem. „Člověk se musí umět rozejít tak, aby po něm ženská neplivla, až ji jednou někde potká,“ učil své přátele. Ti si z něj utahovali a v narážce na jeho přelétavost mu říkali džantlmane, podle slova *džan* – dušinka.

V mládí dělala Melanie svému muži žárlivé scény, ale jak roky plynuly, naučila se před jeho zálety přivírat oči. Aby však nezašel příliš daleko, čas od času mu ztropila scénu, při níž rozbíjela talíře a hrnky, které si předem nachystala, ty otlučené, na vyhození. Simon s neskrývaným obdivem pozoroval, jak jeho žena pobíhá po domě a tříská nádobím o zem.

„Hleďme ji!“ říkával, když pak zametal střepy. Zatímco uklízel, Melanie kouřila na verandě a popel odklepávala do manželových svátečních bot. Celkem vzato si žili svorně.

Simon zemřel ve věku nedožitých devětasedmdesáti let, zcela zdravý a v plné síle. Vydatně povečeřel, obrátil do sebe panáčka dřínkovice proti nespavosti, usnul v obvyklou dobu, ale ráno nedokázal vstát z postele. Zavolali záchranku, ta diagnostikovala mrtvici, ale do nemocnice už ho nedovezla – Simon zemřel, když sanitka vyjížděla ze dvora. Rodině ho vydali

druhý den ráno, oblečeného do vlněného obleku a sněhobílé košile, pečlivě oholeného a učesaného na pěšinku jako podle pravítka. Tak fešného nebožtíka by mohli bez rozpaků uložit do rakve a vystavit na odív veřejnosti, nebýt brunátných namodralých uší, které jinak důstojný vzhled kazily. Mladý patolog, který předem tušil, že se na to rodina bude vyptávat, vysvětlil, že se to stává, když člověk umře na mrtvici.

„Co si máme počít?“ szela Melanie.

„Pohřbít ho!“ suše utrousil patolog, který zjevně neměl náladu na žádné sentimenty.

Melanie dlouho přemýšlela, jak by nebožtíka dala do pořádku. Návrh nejstarší snachy, aby se mu natřely uši make-upem, zlostně odmítla – přece neudělám ze svého muže klauna! Nejmladší snachu, která navrhla, aby mu uvázali šátek, osočila z drzosti a vystrčila za dveře. Prostřední snachu nenechala ani otevřít pusu – stejně by z ní nic kloudného nevypadlo. Protože nakonec na nic nepřišla, rozhodla se spolehnout na ohleduplnost svých krajanů a nechat to, jak to je. Dala snachám na starost přípravu pohřební hostiny, převlékla se do černých, záměrně prostých šatů a usedla v hlavách rakve, rozhodnutá strávit dva dny v truchlivém mlčení.

Spoléhat se na ohleduplnost krajanů se však nevyplatilo. Při pohledu na nebožtíka rázem zapomněli na slova útěchy a ze všeho nejdřív se zajímali, proč má tak vyzývavě modrofialové uši. Melanie byla nucena přerušit mlčení a obšírně jim odpovídat. Muži nejistě pomlaskávali jazykem, ženy okamžitě navrhovaly nějaké řešení.

„Co se s tím dá dělat!“ vzdychala Melanie.

„Aspoň něco!“ trvaly ženy na svém a jedna přes druhou chrlily stupidní nápady, jako přiložit na uši listy jitrocele, namalovat na ně jodovou mřížku, obložit je vykynutým těstem, nejlépe chlazeným, aby to bylo najisto. Muži si poklepávali na čelo a jízlivě se zajímali, jak se dá pomoci někomu, komu už není pomoci. Citát z Idiota o kráse, jež spasí svět, který

ukvapeně pronesla učitelka literatury Ofélie Ambarcumovna, vyvolal mezi chlapy neomalený posměch a zcela logický argument, že žádná krása nebožtíka nevzkřísí. „Zato se na něj bude líp koukat!“ nedaly se ženské. Situace se čím dál víc vyostřovala a z posledního rozloučení se stávala přestřelka. Smuteční ráz vrátila události novopečená vdova. Vstala ze svého místa, slavnostním krokem zamířila ke kredenci, s vrzáním ho otevřela, vyndala těžkou polévkovou mísu a významně s ní třískla o zem. Ženské si okamžitě uvědomily, co je sem přivedlo, a svorně zanaříkaly, chlapi si šli ven zakouřit. Melanie, spokojená s docíleným efektem, znovu usedla v hlavách rakve.

Pomalou se začaly trousit Simonovy bývalé milenky, vystrojené jako na velikonoční bohoslužbu. Jako první se objevila Sofie Sev-Mušegancová v propínacím svetříku barvy přepuštěného másla a s falešnými perlami na povadlém krku. Vzápětí se zastavila Eliza Tevosancová. Elizini synové se už před dlouhou dobou přestěhovali do Fresna, takže na sobě měla všechno z Ameriky – šaty, střevíce, dokonce i kabelka a rtěnka se starorůžovým odstínem byly z ciziny, jak neopomněla podotknout, když usedala vdově po pravici. Melanie nadržila nos a zamračila se – Eliza byla navoněná nesnesitelně sladkým parfémem. „Přehnal jsem to, co?“ zašeptala provinile a ujistila, že to nebude třeba snášet dlouho – parfém na rozdíl od všeho ostatního není z Ameriky, takže brzy vyvane. Z dalekého Ečmiadzinu přijela Susanna Bočkancová a rázem všechny popudila spisovnou výslovností, povýšeně zvednutým obočím vytrhaným do tenké linky a úzkými rty složenými do drobných varhánků. Ihned jí škodolibě připomněli chromou negramotnou matku a otce trhana. Susanna vrátila obočí na své místo, povolila spletenec rtů a přešla do dialektu, čímž si rázem získala shovívavé sympatie. Jako poslední se objevila Silvie Vdova, která úspěšně provdala dceru do Ruska. Bez ohledu na teplé říjnové počasí přišla v kožíšku ze stříbrné lišky a tyrkysovém plstěném klobouku. Postavila se zády k oknu (aby jí denní světlo nepadalo na „odkvetlou tvář“, ale zato

vhodně podtrhovalo bohatou garderobu) a s významnými, procítěnými pomlkami zarecitovala smuteční verše o loučení.

Verše byly poslední kapkou. Melanie nešetrně odstrčila stříbrnou lišku, odešla do svého pokoje, převlékla se do šifonové halenky a dlouhé sukně, která vhodně podtrhovala její štíhlou postavu, a vlasy si sepnula želvovinovým hřebínkem po babičce. Pokušení zabodnout si do drdolu starožitné pletací jehlice ze slonoviny s lítostí potlačila. Zato se přepudrovala a namalovala si rty – přece nebude sedět mezi těmi vyfintěnými husami jako nějaká vypelichaná slepice! Než se vrátila, publikum značně prořídlo. Zůstali jen ti nejvytrvalejší: příbuzní, manželovi bývalí kolegové, milenky (všechny) a skoro slepá stará Kátěnka, kterou tu nejspíš schválně zapomněly její děti.

Právě ta navrhla, aby nebožtíkovi natřeli uši přepuštěným kachním sádlem. Že prý už to nemůže ničemu uškodit, ale co kdyby to náhodou pomohlo. Vždyť mastičkářka Piruz celkem úspěšně léčila kachním sádlem nejen modřiny a pohmožděniny, ale i zlomeniny.

„Přece ho nepochováme s modrýma ušima, holka!“ zamumlala Kátěnka a utírala si slzy krajem zástěry. Melanie chtěla namítnout, že nebožtíkovi už je jedno, jakou barvu mají jeho uši, ale periferním pohledem zachytila, jak se dalo do pohybu obočí Susanny Bočkancové, a rozmyslela si to – žádnou záminku ke škodolibosti jí nedá.

„Doneste kachní sádlo!“ poručila vdova.

„Hlavně se na to musí dát svrchu obklady s kafrovým olejem. Tak to dělávala mastičkářka!“ sypala instrukce Kátěnka a dohlížela na to, aby kafrové obklady nepřeložily. Jinak by to mohlo způsobit křeče, vysvětlovala.

„Tomu už žádné křeče nehrozí!“ odbyla ji Melaniina snacha.

„Jak to můžeš vědět?“ naježila se stará Kátěnka. „A vůbec, nemel zbytečně pantem a raději to kachní sádlo zchlad na pokojovou teplotu!“

„Proč zrovna na pokojovou?“ zajímala se Silvie Vdova,

kteřá se ovívála časopisem: v kožíšku a klobouku jí bylo hrozné horko, ale všechny návrhy, aby si odložila, rázně odmítla.

„Jak to proč?“ spráskla ruce Kátěnka. „Přece aby to nebožtíkovi nepopálilo kůži!“

Silvie si vyměnila s Melaniinou snachou významný pohled, něco si pro sebe zamumlala a zmlkla.

Ve chvíli, kdy se v Kátěčiných dětech pohnulo svědomí a konečně se pro matku vrátily, zdobila Simonovu hlavu velká bezdrátová sluchátka, která přes jeho hlasitý protest odebraly nejmladšímu pravnukevi. Sluchátka spolehlivě přidržovala obklady s kafrovým olejem. Bez ohledu na jistou trapnost celé situace vypadal nebožtík zcela smířeně, a dokonce šťastně. Okolo rakve se usadila vdova a bývalé milenky, usrkávaly domácí víno, a jak byly rozparáděné, ať už alkoholem, nebo tím, jak bezmocně Simon vypadal, vedly upřímné hovory „o životě“. Silvie Vdova si posunula plstěný klobouk do týlu, vystavila svým společnicím na odív skoro lysou hlavu a stěžovala si na řidnoucí vlasy. Sofie sundala falešné perly, shrnula rolák a předvedla nehezkou jizvu, která jí zůstala po operaci štítné žlázy. Eliza se smutně přiznala, že se její synové rozhodli rozjet vlastní byznys, nabrali si půjčky a sotva to utáhnou, a tak má všechno oblečení místo ze slušného obchodu ze second handu, vlastně skoro na váhu. Susanna si horlivě stěžovala na namyšlenou tchyni z města: „Ta stará ježibaba mi předhazuje, že jsem venkovanka, a sama říká ruksaku lugzag!“

„Tak jí namaž uši kachním sádlem, třeba jí to obměkčí,“ poradila jí za všeobecného smíchu Melanie. Občas některá z žen nahlédla pod sluchátka a sdělovala ostatním, že kachní sádlo zatím nijak nezabírá.

„Copak si někdo myslel, že bude?“ zajímala se pokaždé Sofie, spokojeně vyslechla ujištění, že nikoli, a rozlila do sklenic další víno.

Přivěsek

Moře bylo cítit tak pronikavě, že se Silvie Vdova vzbudila s pocitem, jako by jí šplouchalo přímo pod okny. Otočila se na bok, pokrčila nohy, pořádně se přikryla peřinou, zůstala ještě několik minut ležet se zavřenýma očima a dýchala z plných plic. Větrací okénko se pod nápořem ledového zimního větru pootevřelo a vpustilo do domu slaný dech mrazivé rokliny. Poletoval po pokojích jako velké nemotorné štěně, narážel hlavou do futer dveří, zůstával vězet pod divanem nebo pod křesly, zamotával se do těžkých závěsů, bojoval s trásněmi polštářků na pohovce. Silvie naslouchala jeho dovádění a blaženě se usmívala – tak to má být. Přesto zakrátko vstala, schoulená zimou proběhla bosky po prkenné podlaze a pevně zavřela větračku, aby se v poryvech větru nepřibouchla a nenadělala rámus. Když se oblékala, napjatě se zaposlouchala do ticha. Po špičkách došla k dceřině pokoji, přitiskla ucho na dveře a spokojeně přikývla – ještě spí!

Blížila se sedmá ranní, noc, vlekoucí za sebou tmavý podolek svého šatu, neochotně ustupovala, ani den však s příchodem nijak zvlášť nespěchal a omezil se na to, že líně zeslabil už tak mdlý svit hvězd a odsunul k okraji horizontu vybledlý srpek měsíce. Bylo chladno a nevlídně, sem tam neochotně zaštěbetali vrabci, ale hned zase umkli, psi ve dvorech byli zticha a kohouti, kteří stihli do třetice zakokrhát svůj každodenní ranní pozdrav, s pocitem splněné povinnosti odpočívali.

Silvie Vdova si vzpomněla na kohouta ze svého dětství a bezděčně si odfrkla. Byl to takový poděs, který křikem sužoval celé okolí. Občas mu děda namazal pod ocas vazelínu, aby ho trochu zklidnil. Nic netušící kohout vzlétl na plot a chystal se svým vítězoslavným křikem znovu otrást okolními dvory, nadechl se z plných plic, ale utrpěl fiasko: vzduch, který nenarazil na žádný odpor, vyšel hladce ven řitním otvorem a utnul to jeho „kykyryký“ hned v zárodku. Kohout se ještě párkrát

neúspěšně pokusil zakřičet, načež slezl z plotu a s naježeným peřím na zátylku a se sklesle svěřenými pestrobarevnými křídly bloumal po dvoře. Celý jeho vzhled – křivý zobák, sklíčený pohled a nejistý krok – svědčily o hlubokém nepochopení a nefalšovaném otřesu. „Co když už to tak zůstane?“ jako by si pro sebe naříkavě mumlal. Silvie si nepamatovala, co se s ním stalo, jestli ho podřízli, nebo prodali, ale ten jeho jalový, vítězoslavný křik jí dodnes zněl v uších.

Silvie Vdova pronesla nad vodou krátkou modlitbu, aby poděkovala Bohu za nový den, a pak se důkladně umyla. Ten rituál ji naučila babička, která si hluboce vážila lidových tradic a bezvýhradně je ctěla. Svěho času jim dokonce podřídila celý svůj každodenní život. Když si třeba všimla, že pes s vysoko zvednutou hlavu neklidně očichává vzduch, spěchala posbírat schnoucí prádlo, protože jí bylo jasné, že se schyluje k dešti. Pokud jí na něčem bezděčně ustrnul pohled, okamžitě prostřela na jídelní stůl čistý ubrus, zkontrolovala zásoby sladkostí a dala se do mletí kávy – každý přece ví, že strnulý pohled znamená nečekané hosty. Poutníkům pokaždé strčila mezi věci uzlík s hrstí půdy ze zahrady, aby se v pořádku vrátili domů. Nikdy nepodávala česnek z ruky do ruky, protože by to mohlo uškodit zdraví toho, kdo si o něj řekl. Neuklízela na noc, aby nerušila domácí duchy – upřímně na ně věřila a vždycky pro ně nechávala na talířku nějaké pohostění, třeba karamelky, které pokaždé maličko pootevřela, ale nikdy je úplně nerozbalila, aby duchům ulehčila práci, ale zároveň respektovala jejich přání – když si budou chtít nabídnout, zvládnou to sami.

Silvie se v mládí stavěla k obyčejům starší generace ironicky, ale s věkem na ně sama začala věřit a občas se přistihla, jak se po babiččině zvyku snaží stihnout všechny domácí práce do sobotního poledne, aby jí zůstalo volné odpoledne a následující neděle. Nebo měla na paměti, že v pondělí by se podle tradice nemělo nic nového začínat, a tak se snažila si na ten den nic neplánovat. A zahradu osévala zásadně v úterý, což byl pro takovou činnost ten nejvhodnější den.

Silviina dcera Anna se s matčiny zvyky smířila, zato zeť to někdy nevydržel a začal si z tchyně utahovat. Dělal to však tak vtípně a dobromyslně, že to Silvii neuráželo – však je ještě mladý a naivní, o životě nic neví. Na zeťovu odůvodněnou námitku, že v pětatřiceti už člověk může o životě vědět leccos, shovívavě pomlaskávala jazykem – leccos možná jo, ale zdaleka ne všechno! Silvie Vdova, která brzy zešedivěla a ztratila bývalou krásu, se bez ohledu na svůj v podstatě nevysoký věk padesáti dvou let napevno považovala za stařenu a jemně, ale rozhodně odrážela veškeré pokusy svého okolí přesvědčit ji o opaku. Narození dlouho očekávaného vnuka ji nadobro utvrdilo v přesvědčení, že lepší časy má za sebou. V práci si ihned vzala neplacené volno, s radostnou úlevou vyměnila účetnictví za požehnanou roli babičky a od prvního dne přilnula k novorozenci takovou nezištnou obětavostí, jaké jsou schopni jen lidé, kteří celý život snili o bezmezné lásce, a nakonec se jí dočkali.

Anna nedala na naléhavé rady voroněžských lékařů a rozhodla se porodit v Berdu. „Jen u mámy budu mít klid,“ odrážela všechny jejich argumenty. Manžel její rozhodnutí podpořil, ale firma, v níž pracoval, vyžadovala jeho stálou přítomnost, a tak se mohl za rodinou vypravit až těsně před porodem. Počkal, až ženu se synem propustí z porodnice, ujistil se, že je s nimi všechno v pořádku, a odletěl zpátky do Ruska. Anna se tam plánovala vrátit začátkem léta. Představa dlouhých měsíců strávených s dcerou a novorozeným vnukem naplnila duši Silvie Vdovy pocitem, že se jí splnilo toužebné přání. „*Astvac-džan*, Pane Bože, jen mě o to štěstí nepřiprav,“ šeptala bojácně, když o samotě spínala ruce k nebi a chvatně se křižovala. S Bohem vždycky hovořila mezi čtyřma očima, byla si jistá, že ho tak obtěžuje o něco méně.

Narození vnuka změnilo Silvii Vdovu, mlčenlivou a uzavřenou ženu, k nepoznání – rázem začala vyhledávat společnost a dokázala trávit spoustu času telefonáty, v nichž se jakékoli téma neodbytně snažila svést k rozhovoru o dítěti. Ačkoli nikdy neměla v lásce nakupování – do obchodu vždycky

chodila s řádně sestaveným seznamem, za pár minut vybrala vše potřebné a s úlevou odcházela – teď by tam klidně trávila celé hodiny a probírala se roztomilými dupačkami s králíčky a hrošíky, čepičkami a košílkami. Když nabrala celou náruč oblečků, ještě nějakou dobu chodila mezi regály a vyměňovala jednu věc za tutéž, jen bez švu na zádech, až nakonec s pocitem splnění povinnosti zaplatila a odnesla si nákupy domů.

Pod návalem citů se proměnil i Silviin vztah k tradicím. Zatímco dřív si je sem tam přizpůsobovala, teď je, zejména pokud šlo o miminko, dodržovala s umanutou důsledností, často hraničící s groteskou. Zvyk například velet schovat dítěti pod matraci nůž nebo nůžky, aby odháněly zlé duchy. Silvie Vdova usoudila, že čím víc, tím líp, a do protilehlých rohů postýlky umístila jedno i druhé. Pak se chvilku zamyslela a přidala do třetího rohu břitvu po dědovi, kterou předem nabrousila kouskem brusného kamene a ostří omotala obvazem. Nakonec prohledala krabici s pletením a ke stávajícímu arzenálu přidala ještě pletací jehlice. Položila je křížem do volného rohu postýlky, pak všechny talismany přikryla na čtyřikrát přeloženým vlněným plédem, svrchu položila dětskou matraci, povlékla ji prostěradlem a teprve pak vydechla úlevou.

Podle zvyku měl být novorozenec prvních čtyřicet dní chráněn před cizími lidmi, a to z toho důvodu, že v tomhle věku je dítě obzvlášť náchylné k uhranutí. Přísné moratorium platilo pro všechny hosty. Přijetí bylo upřeno i *ter Matteovi*, který se zastavil, aby rodině pogratuloval k přírůstku a připomněl, že osmého dne by se mělo novorozeně pokřtít. Silvie Vdova prohodila s knězem několik zdvořilostních frází, ale nepustila ho dál než do předsíně, poděkovala mu za návštěvu a rázně ho vyprovodila ze dveří.

„A co křtiny?“ ptal se mezi dveřmi *ter Matteos*, když si oklepával zaprášenou kutnu rukou plnou zlatavých pih, které mu po létě ještě nevybledly.

„Za čtyřicet dní se uvidí!“ následovala vyčerpávající odpověď.

Ter Matteos ani nehnul brvou, když se mu vchodové dveře nezdvořile zabouchly před nosem. Uhladil si divoce se vlnící plnovous rozevřenou dlaní a zamířil ke schodům, vedoucím z otevřené verandy do dvora, na horním schodu se však zarazil, vynadal si do zapomětlivých balvanů a vrátil se. Vytáhl z kapsy pláště plyšovou hračku – legračního oslíka s vyvalenými očima v pružovaném kabátku a už se hrnul do domu, ale pak nad tím mávnul rukou, rozhlédl se kolem, a protože nenašel žádné vhodnější místo, nechal hračku na opěrci starého divanu. Když se přesvědčil, že tam oslík pevně drží, pustil se svatý otec dolů po zledovatělých schodech, přidržoval se konečky prstů mrazivého zábradlí a pobrukoval si melodii oblíbené písně. Na posledním schodu přerušil zpěv povzbudivým „hopla“, pokrčil nohy v kolenou a ztěžka seskočil do dvora, čímž vyplašil hejno vrabců sedících na vršku plotu. Zmlkli, zadívali se na něj a pozorovali, jak jde k brance a prsty poklepává na kříž, který mu visí na hrudi. „Like last summer’s rose I’m in love... love, love, love,“ nesl se jeho hutný, sametový bas, k němuž se opožděně přidal hašteřivý doprovod ptačího hejna, které se nakonec probralo z úleku.

Oslík nezůstal sedět na verandě moc dlouho. Silvie si ho všimla hned, když vyšla ven nasypat drůbeži. Dojatě povzdechla, ale hned ho neodnesla. Zašla do kurníku a vrátila se s prázdnou miskou od krmení a se slepičkou s krvácejícím hřebínkem pod paží. Před pár dny s velkou scénou ostříhali kohoutovi drápy, aby nerozdíral slepicím záda a boky, a on se teď mstil, zmetek. Silvie Vdova ošetřila ránu Novikovovým roztokem a pacientku odnesla zpátky, postála před kohoutím krasavcem, který se rozvaloval na horní lati hřadu, odfrkla a hněvivě mu vytrhla z ocasu dlouhé zlatavé pero – za trest. Pak se za jeho rozhořčeného křiku vrátila domů a cestou si bručela pod nosem: „Měl bys mi poděkovat, že jsem ti neomotala zobák gumičkou, ty parchante!“

Když si důkladně umyla ruce, vrátila se na verandu pro oslíka. Vysvobodila ho z obalu, otáčela ho ze strany na stranu,

zapnula mu pruhovaný kabátek na knoflík, zmáčkla mu břicho, zaposlouchala se do delikátního „í-á“ a souhlasně přikývla: když z tebe stvořitel neudělal operního pěvce, nezbyvá ti, ubožáku, nic jiného než hýkat!

Ter Matteos byl z Berdských jediný, kdo se opovážil k Silvii Vdově zajít. Sousedé si netroufali narušit čtyřicetidenní karanténu, kterou vyžadovala tradice, a omezili se na telefonní hovory a blahopřejné pohlednice. Na telefonáty odpovídala podrobným hlášením o apetitu, růstu a dalších úspěších nemluvněte, rychle přibírajícího na váze, pohlednice narychlo přelétla očima a ukládala do plechové krabice od čajového pečiva, že si je pořádně přečte, až na to někdy bude mít víc času. Ředitel konzervárny, kde pětadvacet let pracovala jako účetní, jí poslal po kurýrovi zalepenou obálku. Silvie Vdova uvnitř našla blahopřání a tři zbrusu nové stodolarové bankovky s průhledným modrým proužkem a portrétem Benjamina Franklina s ustaraně semknutými rty. Americký prezident jí silně připomínal prabábu, která umřela před více než sto lety. Její smrt byla pro lidi vodou na mlýn. Stalo se to o Velikonocích, když se celá rodina včetně početných vnoučat a pravnoučat sešla u slavnostního stolu. Prabába, velmi bohabojná a dobře vychovaná žena, od níž nikdy nikdo neslyšel ostrého slova, si vysypala do klína slánku a zřetelně nahlas zaklela. Rozpačíte se rozesmála, všechny požádala, aby dělali, že nic neslyšeli, a zatímco ji příbuzní s potlačenými úsměvy svorně ujišťovali, že opravdu nic nezaslechli, nebožáčka v tichosti odevzdala duši pánu. Posmrtně si prabába vysloužila pověst nejmrvnější obyvateľky Berdu i celého regionu – však si lidé nepamatovali jediný případ, kdy by se někomu podařilo zemřít studem. Silvie Vdova prabábu mezi živými nezastihla a znala ji jen ze staré fotografie, na níž úplně jako prezident Franklin s pootočenou oblou tváří a semknutými rty strojeně zírá do objektivu velkým, lehce vypouleným, kulatým očima. Ruku měla prabába položenou na rameni křečovitě se usmívajícího chlapce oblečeného v sáčku, krátkých kalhotách a botách s otlučenými

špičkami. Nad levým uchem trčela chlapci legrační kudrna, kterou by člověk nejradši uhladil prsty, aby nekazila celkový dojem pečlivé ulízanosti. Chlapec se jmenoval Ovanes, byl to nejmladší z prabábiných sedmi vnuků a Silviin otec. Silvii mimochodem pojmenovali na její počest. Jméno, které bylo pro tento kraj tak netypické, navrhla matka novorozené holčičky, která ho přeslabikovala z plechovky mentolových bonbónů. Byť pak dali dívce v kostele při křtu vhodnější arménské jméno, uchytilo se to první, pro ucho tak nezvyklé, v němž se ozývalo kolotání horského pramene a šustění podzimního listí. A pak, o dvě pokolení později, podědila jméno pravnučka.

Silvie Vdova, dojatá štědrým dárkem, zatelefonovala do konzervárny a odměřeně, aby nedala najevo rozrušení, poděkovala. Vedení si od ní vyžádalo slib, že se hned po dceřině odjezdu vrátí do práce, a rozloučilo se. Dvě stě dolarů si Silvie uložila, stovku vyměnila v bance na arménské dramy a utratila za různé bezodkladné potřeby: lahvičky, dudlíky, plenky, zásyp a potravinové doplňky pro kojící matky. Anna se zlobila, že matka utrácí vlastní peníze, ale ta ji rázně utnula – mně to dělá radost, holčičko. Pro zbývajících dvě stě dolarů hledala po domě bezpečnou skrýš (bankám Silvie po měnové reformě, která ji připravila o všechny úspory, nevěřila) a nakonec je schovala v pátém svazku Čechovových sebraných spisů. Ještě předtím, než knihu uklidila zpátky, si uvážlivě udělala poznámku do notýsku, aby pak nemusela prohledávat celou knihovnu. Poznámka zněla dost zvláštně, ne-li podezřele, a leckterý milovník šifer by si na ní jistě vylámal zuby. „Prababička Silvie je schovaná ve višňovém sadu,“ stálo v ní.

„Karanténu“ porušil jen tchán s tchyní, kteří přijeli z Idževanu navštívit vnuka. Jakmile si tchyně žárlivě a s horlivým pochlebováním prohlédla spící nemluvně, spokojeně prohlásila, že vypadá, jako by z oka vypadl jejímu otci, proto ho musí na jeho památku pojmenovat Bagdasar. Silvie Vdova chtěla namítnout, že taková starozákonní jména už se v dnešní době dětem moc nedávají, ale tchán ji předešel. S příznačně

nesouhlasným gestem zamával vztyčeným ukazováčkem a spustil na ženu rozhořčený přívál slov:

„To dítě má mezi očima místo nosu tlačítko od televizního ovladače! Jak by se mohlo jmenovat Bagdasar?“

„Podle tebe znamená Bagdasar nosatý?“ upřela na něj oči popletená tchyně.

„No ovšem! Tvému otci se pod nosem mohla kdysi schovat před deštěm celá naše ulice!“

„Tak když se mu nevyvedl nos, že bychom mu říkali Varazdat? Podle tvého otce, toho násosky?“

„Víš ty vůbec, co říkáš, ženská? Po stopadesáté ti říkám, že to nebyl násoska, ale ctitel morušovice! A vůbec! Copak ti ho není ani trochu líto? Bagdasar? Varazdat? Kluk musí mít nějaké moderní jméno. Takové zvučné a energické, jako když střelí z luku.“

„Energické jméno? To už mu můžete rovnou říkat Gerard. Proč troškařit?“ vpadla do přestřelky Silvie Vdova, které se dotklo, že nikoho nezajímá její názor.

Tchán s tchyní se vzpamatovali a hned se s ní začali radit. Nakonec po nedlouhém a bezmála krvavém dohadování rozumně dospěli k názoru, že rozhodnutí nechají na rodičích dítěte. Ti slíbili, že vymyslí takové jméno, které by vyhovovalo všem, a vykázali dospělé do opačných rohů ringu. S výběrem však nespěchali, a tak ještě druhý týden po narození zůstávalo dítě beze jména. Podle tradice na tom nic špatného nebylo, tak se tím Silvie Vdova netrápila. Nakonec něco vymyslí, jinak to nejde. Budou mu přece muset vyřídit rodný list.

Nejpřísnější zvyk zakazoval prvních deset týdnů života chodit s novorozencem na procházky, což ho mělo také ochránit před nežádoucí pozorností cizích lidí. Ale byl nádherný začátek prosince a byl by hřích bránit, aby se miminko nadýchalo čerstvého mrazivého vzduchu. Silvie Vdova si lámala hlavu a nakonec vymyslela řešení: našila na korbíčku kočárku záclonku, kterou vlastnoručně vyrobila ze zbytku tylu, přičemž látku v dvojité vrstvě hustě našila, aby byla ještě méně

průhledná. Rozumný člověk se snadno dovtipí, že nemá za záclonku nahlížet, a nedovtipu bude moct s klidem odstrčit! Anna, která se snažila matce neodporovat, se opatrně zeptala, proč to dělá tak složitě, když by mohly zpočátku brát malého jen na dvůr. Silvie Vdova sklopila zrak, odmlčela se, dlouze vzdychla, pak pozvedla k dceři své oříškové oči s popelavým nádechem, lemované paprsky drobných vrásek, a s odzbrojující upřímností odpověděla: když já bych se tak chtěla vnoučkem pochlubit, holčičko. Anna ji objala, políbila na spánek a usmála se: samozřejmě maminko, jak si přeješ.

Dům Silvie Vdovy uzavíral úzkou ulici a zadním dvorem se opíral o úbočí křovím zarostlého kopce Hali-Karu. Po svahu, který pozvolně klesal na dno rokliny, vedly tři ulice a všechny začínaly na malém hrbolatém náměstí, na němž se tyčily administrativní budovy: úřad, policie, banka, matrika, soud a notářská kancelář. Ulice se chvíli proplétaly mezi silnostěnnými domy a pak se rozeběhly na různé strany. Jedna prudce klesala k úpatí kopce, zbylé dvě se drápaly vzhůru a přepásávaly ho ozdobnými šálovými pásy, které si kdysi muži vážali přes kabátce – *archaluky*.

Té, která se stáčela kolem úpatí kopce a končila nizounkým kamenným můstkem, se říkalo Dolní. Vedla podél horské říčky, na pohled nevinné, ale nevyzpytatelné a rozmarné, která se za povodní rozlévala daleko ze svých kamenitých břehů. V období tání a lijáků se měnila v neřízenou lavinu, která s sebou brala vše, co jí stálo v cestě. Proto byly domy na Dolní ulici postaveny v důkladné vzdálenosti od břehu, neuctivě se od něho odvracely a ohrazovaly se před ním vysokánskými ploty, otlučenými vlnami ledu.

Dlážděná Sadová ulice stoupala až na vrchol kopce a končila u brány nevelkého parku, odkud se otevíral nádherný výhled do okolí: kamenné příbytky s prosklenými verandami; sady, v nichž se jako skrze šedivé plátno zlatě leskly dozrávající plody kaki a kdoulí; shrbené hory, které přes léto

odvykly ostrému dechu větrů; skleněný střep vzdáleného jezera, v němž se zrcadlila blednoucí tvář nebes. Domy na Sadové ulici, které stály v úctyhodné výšce, jako první zachytávaly v oknech paprsky probouzejícího se slunce a jako první se dozvídaly, že se blíží nenadálý déšť.

Silvie Vdova bydlela ve třetí, Klidné ulici, která vedla po úbočí kopce a rozdělovala ho vedví. Podél Klidné ulice stály domy se vzdušnými otevřenými verandami, rozlehlými sady a zahradami. Byly chráněny před rozmary říčky i burácením větru, a tak si mohly dovolit jistou nevázanost v podobě solidních hlubokých sklepů, prkenných přístavků a nízkých chatrných plůtků, jejichž škvírami se věčně protahovala pípající kuřata, a doháněla tak vyplašené kvočny k hysterickým záchvatům. Klidná ulice se drápala vzhůru a hned zase svižně klesala dolů, pletla se pod nohama a chytala se za lem šatů, na nichž zanechávala přezrálý pyl z květin, lepkavé ostny bodláků či vysušené lehounké nažky kopřiv. Otáčela se kolem dvorů a na konci prudce zahrnula napravo a skončila pár metrů od plotu domu Silvie Vdovy.

Před mnoha lety Silviin otec ten kus vydláždil říčními oblázky vyskládanými do jednoduchého vzorku: dva světlé kamenné půlkruhy na tmavém pozadí. Malé Silvii bylo tehdy sotva pět let a netrpělivě čekávala, až se otec večer vrátí z práce. Když se převlékl a narychlo pojezd, brávil ji s sebou k říčce, kde hodinku dvě hledali oblázky velké jako dlaň potřebného tvaru a odstínu. Babička jim nechala malé železné vědro, ve kterém schraňovala různé drobné kamení na broušení zahradního náčiní a Silvie dodnes bezděky přimhouřila oči, kdykoli si vzpomněla na zvučný úder prvního oblázku hozeného na dno té staré, skrz naskrz prorezavělé nádoby.

Hledání kamenů věnoval otec téměř celé dva letní měsíce a pak se pustil do dláždění cestičky. Malá Silvie si ten den pamatovala tak, jako by ho pozorovala z výšky. Otec kdesi sehnal pevné lodní lano a vyrobil z něj pohodlnou houpačku, jejíž sedačku starostlivě potáhl polštářkem nacpaným husím perím.

Silvie se houpala, co to šlo, až jí běhal po zádech ledový mráz a hrdlo se stahovalo úzkostí, a aby rozptýlila strach, hledala očima babičku, která čistila zelené lusky fazolek, mámu, která vytahovala z pece bochník chleba vonící sladkou kůrkou, nebo dědu, který zaléval růžové keře. Uběhlo už skoro padesát let a v životě se seběhlo ledasco, co mohlo ten závratně bezstarostný den navždy zastínit, ale Silvie si ho pamatovala jako film, který viděla mnohokrát, a pokaždé ho znovu prožívala, vybavovala si v paměti i ty nejmenší podrobnosti a radovala se z drobných detailů, které jí vyvstaly v paměti a na které už zapomněla: obyčejný dřevěný hřebínek, který měla babička ve vlasech, žlutou utěrku, kterou měla přehozenou přes rameno, stříbrnou klikatící se říčku, kterou mohla zahlédnout, když se rozhoupala tak vysoko, že se jí srdce vyhoupllo až do krku...

Nad brankou se košatila hrušeň, v těchto krajích neznámé odrůdy, která se tu zázrakem uchytila. Sazenici zabalenou do vlhkého hadříku vezl otec z malého litevského městečka Dukštas složitou cestou s řadou přestupů bezmála celý týden. Stromek zasadil na okraji sadu, hned za brankou, kde nevysoký, ale pevný výběžek skály vytvářel malé zákoutí, které chránilo rostlinu, nezvyklou na místní podnebí, před sychravým vlhkem zimy a vyprahlým vedrem léta. Hrušeň se rychle vytáhla, ale pak se její růst zpomalil, vršek se rozpadl na dvě koruny a začala nabírat ve kmeni. V pátém roce života se obsypala velkými, sladce šťavnatými nažloutlými plody, které ze strany vystavené slunci jemně zrůžověly. První úrodu dala v roce, kdy se Silvie narodila, proto ji doma považovali za Silviin strom. Malá Silvie se o „svoji“ hrušeň ráda starala: kypřila půdu, zalévala, zasypávala ji dřevěnými pilinami, aby zadržovaly vláhu, pilně prohlížela drsný našedlý kmen s ojedinělými ploškami čočinek a hledala stopy nemocí: když jednou objevila maličké znamínko, nedala pokoj, dokud ho otec nevyčistil a neošetřil napadené místo skalicí a sadařskou pryskyřicí. Na jaře se litevská hrušeň oblékala do svatebního – celá se zahalila sněhobíle mléčnými kvítky jako hustým

krajkovým závojem. Květy se objevily, ještě než vyrašily lístečky, nasládle voněly a dlouho neopadávaly. Maličká Silvie se ráda stavěla na špičky, opatrně k sobě přitáhla větévku, zatajila dech, vnořila obličej do hebkých kvítků a snažila se zachytit jejich lehkou nevtíravou vůni. V polovině léta, kdy zrající plody táhly větve k zemi, je vlastnoručně podpírala speciálními vidlicovými oporami. Opatrně, aby neporušila jemnou slupku, rovnala dozrálé plody do dřevěných bedýnek, které pak odnášeli do velkého sklepa, kde je uskladnili. Babička, která zavařovala a sušila veškerou úrodu, kterou v sadu sklidili, na litevské hrušky nikdy ani nesáhla, protože jí bylo líto je zpracovávat. „Sníme je tak,“ říkala, když spokojeným pohledem přehlédla strom, v němž našly zalíbení medonosné včely, obšpaný sladkými plody.

Podle dávného dětského zvyku považovala Silvie Vdova litevskou hrušň za svou. Zatímco v péči o sad a zahradu ochotně přijímala pomoc sousedů, k tomuhle stromu nikoho nepouštěla a sama zvládala i tak obtížnou činnost, jako je prořezávání větví. Budoucímu zeti už málem na prahu oznámila: „Tohle je můj strom.“ „Takže ostatní stromy v sadu mohou považovat za své?“ nenechal se zeť vyvést z míry, ale pak upadl do rozpaků a začervenel se. Silvie Vdova s uspokojením zaznamenala jeho rozpaky (umí se zastydět) a usoudila, že si dcera vybrala dobře. Smyslu pro humor, stejně jako svědomitosti a věrnosti si považovala nad jiné vlastnosti. Lakotu nemohla vystát, ale ani rozhazovačnost neschvalovala. Stranila se závistivých lidí, pomluvy z duše nenáviděla a nevěnovala jim pozornost. O lásce nikdy nemluvila – ani s blízkými, ani s rodinou, nikdo však nepochyboval, že o lásce toho ví víc, než kdokoli jiný na světě.

K snídani Silvie uvařila ovesnou kaši a maličko ji připekla – nedávno s údivem zjistila, že když kaše vystydne, dcera ráda vyškrabuje lžičkou ze dna smaltovaného kastrůlku vypečenou kůrku. Než vstoupila do ložnice, Anna už se stačila převléct

a nakrmit probuzeného syna. Silvie postavila ták se snídání na noční stolek, políbila nejprve dceru a pak s láskyplným pošišláváním vnučka.

„Půjdu s malým na procházku. Už jsem se rozhodla,“ prohlásila a dodala hlasem, který nestrpí odporu: „Ty se zatím najez a trochu se prospí, slyšíš?!“

Anna nebyla proti. Ještě se úplně nevzpamatovala z vyčerpání posledního měsíce těhotenství, kdy musela být celé noci vzhůru, protože se jí dítě neklidně převalovalo v těžkém břiše. Proto teď využívala každou chvíli, aby se dospala.

Silvie Vdova potichu, aby nenadělala hluk, vyvezla kočárek z domu a s velkou námahou ho snesla dolů do dvora. Přenesla do něj teple zabalené nemluvně a přikryla ho prošivanou vatovanou peřinkou. Ještě jednou zkontrolovala obsah tašky, do které sbalila vše, co by mohlo potřebovat, a vyrazila na cestu. Jak to neměla vyzkoušené, nic se jí nedařilo: nejprve zachytila boudičkou kočárku o větev litevské hrušně, pak se jí zaseklo kolečko o sloupek branky, kterou ještě ke všemu neudržela, takže se jí vysmekla a s hlasitým prásknutím se zaklapla, až břinkla zatuhlá zrezivělá západka.

„Sakra práce, že já tě odšroubuju!“ zahrozila Silvie, aby si vylila vztek na západce, kterou se od té doby, co ji k brance přidělali, ani jednou neobtěžovali použít.

Po cestičce vydlážděné oblázky jel kočárek plynule a zanechával za sebou vlhký otisk kol. Když se Silvie Vdova podívala pozorněji, rozpoznala v jejich vzorku řadu srdíček. Sáhla do záhradří a nahmatala přívěsek ve tvaru srdce, který nikdy nesundávala. Pomyslela si, že taková podobnost nebývá náhodná. Nahlédla pod záclonku, přesvědčila se, že vnuk spí, zhluboka se nadechla, pomalu vydechla, aby se uklidnila, povzbudila se gagarinským „vzhůru“ a vyjela s kočárkem ven. Držela se blíž ke krajnici, objížděla louže, kolečka jí vážla v namrzlém blátě a jako obvykle proklínala městské služby, že se nikdy nevzmohly na to, aby tu udělaly aspoň nějaké chodníky.

V některých domech už roztopili kamna na dříví a vzduch

vydatně voněl kouřem a vyhrátými krovy. Kdesi dole hlasitě zaštěbetaly husy a odpověděl jim zmatený křik kohouta a štěkot psů. Silvie Vdova přibrzdila a vyčkávala, až lenivý štěkot, který se přeléval z jednoho dvora na druhý a stoupal svahelem vzhůru, na vrcholku kopce zdárně utichne – a teprve pak pokračovala v cestě. Kolemjdoucích bylo teď o poledni pomálu. S každým se pozdravila, vyslechla gratulace, poděkovala a pokračovala v cestě. Nikdo z těch, koho potkala, se nepokusil pod záclonku nahlédnout, přesto Silvie pamatovala na bezelstný, ale neméně rozčilující zvyk svých krajanů strkat nos, kam se nemá, a zůstávala ve střehu. S lidmi vždy zachovávala přímé a zdvořilé vztahy, které však udržovala v rovinně nezávazného zdravení a běžných dotazů na zdraví. Když ji někdo zval na návštěvu, pokaždé s díky odmítla. K sobě domů také nikoho nezvala. Lidé ji měli rádi a vážili si jí, ale kdykoli na ni přišla řeč, klepali pověřivě na dřevo, aby na sebe nepřivolali trápení, které jí bylo souzeno prožít. Za zády o ní říkali, že je chuděrka, ale pokaždé dodávali – teď už je sláva bohu všechno v pořádku.

Země, která přes noc promrzla, k poledni roztála a proměnila se v těžko průchozí bahno. Kočárek poskakoval po výmolech, a co chvíli uvázl některým kolečkem v bahnitě jámě. Bylo třeba se pořádně opřít do rukojeti, aby se dalo projet. Když se Silvie dostala na konec ulice, došly jí síly. „Chtěla ses chlubit vnoučkem, tak tady to máš! Spokojená?“ říkala si, zatímco se snažila popadnout dech, mnula si námahou ztuhlé ruce a proklínala se za umíněné přání vyrazit na procházku v tak nepříznivém počasí. Miminko, lhostejné k babiččiným obavám, naštěstí klidně spalo, zachumlané do teplé příkrývky se zvednutými pěstičkami, navlečenými do vlněných rukaviček. Podle moderních zvyklostí ho Anna nedovolovala zavínovat a Silvie Vdova musela se zatnutými zuby a navzdory tradicím dceři vyhovět. Vždyť jak to bývalo dřív? To se rozložila jedna plena, na ni se položila druhá, přeložená napůl do trojúhelníku,